

LATIN NYELVŰ FELIRATOK JÁSZAPÁTIN

Aki a Jászapátit nagyjából két egyenlő részre osztó főútvonalon (Kossuth L. és István király út) és a közbeeső tereken végigmegegy, mintegy tucatnyi olyan épületet, szobrot, kőkeresztet, emlékművet stb. vehet szemügyre, amelyeken valamilyen felirat jelzi az állítató vagy megrendelő által legfontosabbnak tartott tudnivalókat. Ez önmagában véve nem valami különös jelenség, bármely más településen találunk ilyeneket. Az viszont bizonyára feltűnik a mai kor emberének, hogy az említett műalkotások többségének feliratai *latin nyelvűek*, így egyre kevesebben vannak olyanok, akik elolvassák és megértik a kőbe vésett szövegek mondanivalóját. Már csak ezért is érdemes röviden áttekinteni a címben megjelölt tárgykört.

A feliratok latin nyelvűsége érthető, ha tekintetbe vesszük, hogy a kitűzött szempontunkból számba vehető műalkotások közül a legrégebbi 1493-ból, a legújabb pedig 1784-ből való. E két évszám közé eső mintegy háromszáz évnél hosszabb időszak bőven beleesik abba a korszakba, amelyben a (nyugati) kereszténység felvétele után hazánkban (is) a latin volt az egyház, az államigazgatás, a tudomány, az oktatás, a nemzetközi érintkezés nyelve, de másfel – két évszázaddal ezelőtt a magánéletben is találkozunk vele a képzettebb rétegek társalgási nyelveként is. (Gondoljunk csak a Jókai-regények szereplőire!) Hazánkban - történelmi, politikai okokból - különösen sokáig tartotta magát a latin: 1836-ig az volt a hivatalos nyelv.

Bár a feliratok – nyelvűségük milyenségétől függetlenül – csak járulékos tartozékai az őket hordozó műalkotásoknak, nagy segítséget nyújtanak a legfontosabb tudnivalók megismeréséhez (a keletkezés ideje, az állítató személy vagy közösség megjelölése, indítéka, tekintélyes személyiségek adatai stb.) Jelzik egy-egy közösség vagy személy áldozatkészségét, ízlését, szemléletét. Tekintsük át tehát tematikai vagy egyéb célszerű csoportosításban a *latin nyelvű* feliratokat, hiszen korunkban ezek megértése ütközik nehézségekbe.

Az első olyan fennmaradt oklevél, amely Jászapátit – descensus Apathy, magyarul: Apáti szállása, néven – említi, 1391-ből való. Ebből a határjáró levélből kiderül, hogy Apátinak már akkor volt temploma, mégpedig kőből, és az Szűz Mária tiszteletére épült. (Az említett – latin nyelvű – okirat így határozza meg a benne leírt határjárás kiinduló pontját: „... a primo angulo ecclesiae beatae Mariae Virginis lapideae de eadem Apathy...”, azaz : „... a boldogságos Szűz Mária apáthy – i kőtemplomának első szegletkövétől...”.) A keresztény hit elmélyülésével és a település lakosságának szaporodásával az elkövetkező századok folyamán egyre nagyobb, díszesebb, jobban felszerelt

templom építése vált szükségessé. A mai templom épületén olvasható latin nyelvű feliratok éppen ezeknek az építkezéseknek egy-egy fontos állomását idézik fel.

A régi templomépület gyarapodásának fontos mozzanata első (a mai keleti) tornyának megépítése. Ez 1493-ban történt. Éppen erről szól a Jászapáti található legrégebbi, latin nyelvű felirat. A torony a templom sarkához illesztve épült. Az építmény két külső sarkánál egymáshoz képest derékszögben álló két-két támpillér biztosítja, hogy a torony szilárdan állhasson ellen az idők viszontagságainak.

A támpillérek egyikének legfelső részén körülbelül két öl magasságban olvasható az említett, kőbe vésett felirat. Szövege a következő:

+ HOC OPVS FECIT
FIERI LVCAS HORVAT
CAPITANEVS DE APTI
SALIASA AD HONOREM
NATIVITATIS BEATE
MARIAE VIRGINIS

1493.

Magyarul: ezt az építményt Horvát Lukács apátiszállási kapitány létesítette a Boldogságos Szűz Mária születésének tiszteletére. 1493. (Az évszám második számjegye eredetiben a 4-es régies formája: félbe vágott 8-as.)

Ez a tizenhat szóból álló felirat mennyi információt ad! Megtudjuk belőle nem csak az építtető nevét és rangját, hanem azt is, hogy Jászapáti akkor Apátiszállásának hívták. Figyelemre méltó, hogy a *latin nyelvű* feliraton a település nevében már nem a latin „descensus” szó szerepel, hanem az ennek megfelelő magyar „szállása” szó. Feltűnik a „kapitány” megjelölése, amely jelzi, hogy a település elöljáróit – egyik fontos feladatkörükkel összhangban – a hadseregben járatos elnevezéssel illették. Már a korábban említett 1391-ből való határjárási okiratból kiderül, hogy a templom Szűz Mária tiszteletére épült. Ez az 1493-ban emelt torony felirata kőbe vésve erősíti meg és pontosítja: „ad honoram nativitatis Beat(a)e Mariae Virginis”, azaz „a Boldogságos Szűz Mária születésének tiszteletére”. Ennek ünnepe szeptember 8-ára esik (Szűz Mária születése, Kisboldogasszony).

Ez a nap – illetve ma már a hozzá legközelebbi vasárnap – a „búcsú” napja. Egy-egy felirat tehát fontos forrásanyagul szolgálhat múltunk megismeréséhez, emlékeztet jelen életünk egy-egy mozzanatának a múltba nyúló gyökereire. Megérdemli, hogy vigyázzunk rá és viseljük gondját. Ennek szükségessége igen erőteljesen mutatkozik meg éppen annak a legrégebbi feliratnak a sorsában. A falba illesztett faragott kőbe vésett szöveg betűit még néhány évvel ezelőtt is biztonsággal lehetett

azonosítani, így elolvasása nem okozott különösebb gondot. Persze, ilyen hosszú idő alatt a vésett betűk élessége megkopott, a felirat alapjául szolgáló kőlap felülete itt-ott szétmállott. Sajnos, az olvashatóbbá tétel a vésett betűk fekete festékkel való kiemelése során úgy ment végbe, hogy a műveletet végző kézben tartott ecset – a felmerülő nyelvi nehézségek miatt – a kopottabb helyeken nem mindig talált rá a hajdani véső eltűnt vagy megkopott barázdáira. Így a számos, értelemzavaró elírás következtében – a dicséretes szándék ellenére – mai állapotában a szöveg nehezen lenne megfejthető, ha nem állna rendelkezésünkre a különféle nyomtatott forrásmunkákban idézett eredeti szöveg. (Sajnos, nem minden felirat jelenik meg nyomtatásban vagy található meg kéziratban. Mindez arra int, hogy a feliratok – bármely nyelven íródtak is, - nagyobb figyelmet, körültekintő gondosságot igénylenek, hiszen rendeltetésüknél fogva értékes, a kutatómunka számára esetleg nélkülözhetetlen információkat közvetítenek az utókor számára. Ne mondjunk le róluk!)

Ugyancsak az apáti templom bővülésének egy-egy fontos szakaszához kötődik egy másik latin nyelvű felirat. Ez a templom főbejárata fölött olvasható. A régi templom igen jelentős bővítése 1743 és 1759 közé esik; megnőtt az épület hossza, és felépült a régi, keleti toronynál akkor még alacsonyabb nyugati torony, elkészült a két oszlopon nyugvó boltozatos kórus. A főkapu feletti felirat 1751-ből való, az említett építkezési periódus nevezetes állomását jelzi. Ezt a díszes főbejáratot meghagyta a további, 1825-től 1828-ig tartó, a templom befogadó képességét nagymértékben növelő bővítés is. (1. sz. kép) Ez az építési szakasz adta meg a templomnak ma is látható alakját. A homlokzat közepén faragott kőkeret tartja azt a kőlapot, amelybe az 1751. évi feliratot vésték. A gondosan vésett, ma is jól olvasható betűkből összeállított szöveg a következő:

VIRGO DEIPARA

NATA REGINA TVA PIA BENIGNITATE TVERE ISZAPATIENSES
A PESTE FAME ET BELLO QVI OPVS HOC TIBI VOVEBVNT.

Mint látható, a felirat kronogramma: a kiemelt betűk római számértékét összeadva kapjuk meg az 1751-es évjelölést. (1. sz. kép) Magyar fordítása:

Istenszülő Szűz, született királynő, kegyes jóságoddal óvd meg a pestistől, éhínségtől és háborútól a jászapátiakat, akik ezt az épületet Neked fogják felajánlani. (A kronogramma vagy kronogramm – verses szöveg esetén *kronosztichon* a neve – különösen a barokk korban volt népszerű évszámjelölő módszer. Igazán szabályosnak akkor számít, ha az adott szöveg minden, római számnak használatos betűjét számításba kell venni a kívánt évszám kialakításához.)

Az 1493. évi és az 1751. évi feliratokat összehasonlítva a latin nyelv ismerete nélkül is megállapítható, hogy a település elnevezése változott: az első még *apátiszállási* kapitányról (*capitaneus de Apatiszallasa*) szól, a másikon már az oltalmat kérő *jászapátiak* (Iszapatienenses) tesznek

felajánlást. Többek között ez az egy párhuzam is felvillantja, hogy milyen értékük lehet a feliratoknak a múlt felidézésében, „dokumentálásában”. Az említett két felirat – a keletkezésük közt eltelt harmadfél száz év ellenére – további párhuzamot is mutat: mindkettő igazolja az itteni nép Mária-tiszteletét. A templom Szűz Mária születésének tiszteletére épült, a későbbi felirat is ennek a tiszteletnek a tükrö: a lakosság Szűz Máriához fordul segítségért. Jellemző az is a korra, hogy milyen csapások ellen kérnek védelmet az akkori hívek. A három fő veszedelem a pestis, az éhínség és a háború. (Apátin 1710-ben és 1711-ben pusztított a pestis: több mint 600 lakos, de még 1739-ben is nyolcvan vált a járvány áldozatává. Az éhínséggel szemben is védtelenebbek voltak az akkori emberek: a kedvezőtlen időjárás vagy egy-egy pusztító háború miatti rossz termés, illetve dúlás súlyos következményekkel járhatott; a különféle háborúk emléke és fenyegetése mindig is nyugtalanságot keltett a nép lelkében.)

Mielőtt áttérnénk a város jelenlegi temetőjében található feliratos emlékek ismertetésére, említsük meg, hogy az általános szokás szerint kezdetben a jászapáti lakosok is a templomot körülvevő térségben (coemeterium, cinterem) temetkeztek. Ez – igen kivételes esetektől eltekintve – 1759-ig volt lehetséges. A templom kőkerítésének elkészülte (1771) után az itteni sírhantokat elegyengették. Néhány család ekkor a kerítés egy-egy nagyobb kövébe vésett rövid, latin nyelvű felirattal jelölte meg az eltemetettek nevét. Egy ilyen, nehézkesen formált betűkkel kivésott felirat ma is olvasható az egyik kerítéskövön: + G. D. FRANCISCUS KIS 1761. = Nemes KI Ferenc úr 1761. (G.D. = Generosus Dominus).

Számos és változatos „műfajú” latin nyelvű feliratot találhatunk Jászapáti szépen rendezett temetőjében. Vegyük szemügyre először a temető főbejáratával szemben elhelyezkedő kápolnát, amelyet 1740-ben emeltettek a hívek hálából az 1739-ben kitört, június 2-től október 10-ig tartó pestisjárvány megszűnésének emlékére. A kápolnát Szűz Mária szent neve tiszteletére szentelték. Az Európaszerte időnként pusztító pestisjárványok ellen elterjedt szokás volt Szűz Máriához fohászkodni oltalomért – ennek jelét a tizenegy évvel későbbi templomfeliraton is láthattuk az előbbieken – de az egyes népek hitvilágában szerepet kaptak más szentek is, mint akiktől hathatós segítséget reméltek a rettegett betegsége ellen.

Ezek közül a temetői kápolna homlokzatának gazdag díszítése és felirata Szent Rozália alakját idézi fel. Rozália a XII. században élt, egy szicíliai gróf leányaként a fejedelmi udvarban nevelkedett. Ennek pompáját odahagyva egy rideg hegyi barlangban lakott remeteként, kemény önmegtagadásban és imádkozva. Századok múlva, 1614-ben, a nagy pestisjárvány idején ebben a barlangban találták meg a holttestét, kezében a feszülettel. Tisztelete ettől kezdve terjedt el több országban – így Magyarországon is -, és vált a hívők tudatában a pestis ellen védő közbenjáróvá. Az ő reliefszerű fekvő szobra látható a kápolna bejárata fölött egy barlangot utánozó falmélyedésben. A szentet ábrázoló szobor fölött latin nyelvű felirat:

ROSALIA VIRGO IESVM DEPRE CARE
IS VT SVOS SERVET TVTOS a PESTIFERA LVE

Ez is kronogramma, a kiemelt betűk római számértékének összege adja meg a kápolna teljes elkészültének évét, az 1740-et. A felirat magyar jelentése: Szűz Rozália, kérleld Jézust, hogy mentse meg híveit a pestisjárványtól.

E felirat fölött, a kápolna homlokzatát markánsan kettéválasztó párkány fölé eső homlokzatrész középső falsíkjából kiemelkedik egy barokk stílusban kőből kifaragott kettőskereszt, talapzatán magyar nyelvű szöveg: egy Mária-ének kezdőszavai. Tárgyunk szempontjából a kettőskereszt függőleges vonalában és a két vízszintes száron elhelyezett betűk szerepének megismerése érdemel figyelmet. A betűk – és a közöttük lévő hét +-jel – így helyezkednek el:

+
Z
+
D I A
+
B
H G F I + B F R S
Z
+
S
A
B
+
Z
+

Ezekről a betűkről *Vándorfy János* Jászapáthy város Egyházának múltja és jelene c. 1895-ben megjelent könyvében azt írja, hogy „jelentését itt senki sem tudja.” A dolog feledésbe ment a pestisjárvány óta elterjedt mintegy másfél évszázad alatt, hiszen a javuló közegészségügyi viszonyok közepette elhalványult a szörnyű csapás emléke. Márpedig a kettőskereszt alakban elhelyezett betűk jelentése szoros kapcsolatban van a pestisjárvánnyal. Az egyes betűk egy-egy latin mondat kezdőbetűi,

és ezek a mondatok közvetlenül vagy közvetve a pestis (döghalál) elhárításához kérnek isteni segítséget, és kifejezik a könyörgők mély hitét Krisztus keresztléneke megváltó hatalmában. A betűk függőleges sorában elhelyezett keresztleneknek is egy-egy mondat felel meg; ezek a mondatok mind a *kereszt* (latinul: *crux*) szóval kezdődnek, és Krisztus keresztlében bízva kérnek oltalmat a pestis ellen. Az egyes kezdőbetűk által jelzett mondatok forrásai a bibliai zsoltárok és más bibliai idézetek. (Hosszadalmas lenne minden betű és +-jel mondatát idézni, példaként csak egyet-egyét mutatok be belőlük. Az első keresztlének megfelelő latin mondat: *Crux Christi, salva me!* Magyarul: Krisztus keresztléneke, ments meg engem! A *D* betűhöz tartozó mondat: *Deus meus,, expelle pestem de loco isto et libera me!* Istenem, üzd el a pestist erről a helyről, és szabadíts meg engem!) A kettős kereszt betűivel képviselt mondatok összességét Zakariás-áldásnak nevezik, magát az így megjelölt keresztet pedig Zakariás-keresztnek. Az áldás szövegének összeállítását a hagyomány Szent Zakariás nevéhez fűzi, aki bencés szerzetesből lett pápa, és 741-től 752-ig uralkodott. A Zakariás-áldás betűit karperecre vagy nyakba, illetve a házak ajtajára akasztható keresztre vésvé a pestistől való oltalmazás hathatós eszközének tartották. Egy 1793-ban újból kiadott könyvecske (’Lelki Méreg ellen-való orvosság – az uralkodó döghalálnak veszedelme ellen’) szerint a tridenti zsinat atyái a városban kitört pestis miatt Bolognába áttelepülve a nyakukban Zakariás-keresztet viseltek, és így menekültek meg a járványos fertőzéstől.

A kápolna szomszédságában 1773-ban épült impozáns Kálváriához felvezető jobboldali lépcsőzet belső oldalánál, alig észrevehetően, egy hasáb alakú síremlék szerénykedik. (2. sz kép) A 115 cm magas és 90 cm széles kőlap szöveges oldala már igen megkopott, így a latin nyelvű sírfeliratról már kb. negyven évvel ezelőtt is mindössze ennyit lehetett kihámozni:

...NUS
.....CATH
ECCLAE.....PAROCHUS
JASZAPATH..NSI. RENATUS
DIE 2 APRILI...NI 1783
AETATIS SUAE 67.

A töredékes felirat biztosan értelmezhető részének magyar fordítása (a kisebb hiányok értelemszerű pótlásával): ... a jászapáti katolikus egyház plébánosa meghalt 1783. április 2-án, 67 éves korában. Sajnos, a sírfeliratról az itt nyugvó hajdani plébános neve teljesen lekopott. A megmaradt szövegtöredékek alapján mégis kétségtelenül megállapítható, hogy ki nyugszik ebben a sírban. *Vándorfy* említett könyvének idevonatkozó részlete (100. o.), de a plébánia halotti anyakönyve alapján is bizonyítható, hogy *Litkei Máté* sírját jelöli a feliratos kőlap.

Litkei Máté húsz éven át volt Jászapáti plébánosa, kiváló hitszónok és a város kulturális életének is kiemelkedő alakja. Többek között neki is köszönhető például, hogy 1767-ben Jászapátin nyílt meg a Jászság első gimnáziuma, amelynek alapításától ő volt az igazgatója is az intézmény 1779-ben Jászberénybe való költöztetéséig. Jászapáti város önkormányzata azzal fejezte ki tiszteletét Litkei Máté iránt, hogy 1991-ben róla nevezte el a parókia melletti teret.

Ha a főbejáraton belépünk a temetőbe, kissé jobbra nézve rögtön szemünkbe ötlük az első síremlék: egy barokk, sőt rokokó pompájú sírkő, a sírkert egyik ékessége. Kár, hogy felirata már teljesen lekopott, és a rendbehozatalt célzó, jó szándékú igyekezet a még megmaradt néhány betűt is letörölte, illetve megváltoztatta. Így lett az R. P. rövidítés R-jéből B. (A restauráló nyilvánvalóan azt gondolta, hogy a *Béke Poraira* rövidítésével találkozott.) Szerencsére, évtizedekkel ezelőtt sikerült feljegyezni az akkor még kibetűzhető teljes – latin nyelvű – feliratot. Igaz, az utolsó három sort már akkor is eltakarta a sírhant földje, de kiderült, hogy éppen ez a betemetett rész maradt a legolvashatóbb. (2. sz. kép) Itt érdemes megjegyezni, hogy a feliratok pusztulása vagy figyelembe nem vétele mire vezethet. Egy 1988-ban megjelent díszes könyv – „Szolnok megye műemlékei” – éppen erről a sírkőről azt *feltételezi*, hogy az (az előbbieken tárgyalt) Litkei Máté sírját díszíti. Öt év múltával a megyei napilapnak a jászapáti temetőt ismertető cikke már *tényként fogadja el* a téves feltételezést. – De lássuk most már ennek a barokk sírkőnek a teljes, latin nyelvű feliratát:

R.P.
DAMASCENUS
MRA ÖLBHEY
S.ORD.B.M.V.
AETATIS SUAE XL
OBIIT XIV APRIL AO
MDCCLXXVIII.

A rövidítések feloldása: R.P. = R (everendus) P (ater) - magyarul: Tisztelendő Atya - , MRA=MARIA (a szervita szerzetesek a Mária nevet is felvetették); S.ORD.B.M.V.= SERVUS ORDINIS BEATAE MARIAE VIRGINIS; AO=ANNO. A felirat magyar fordítása (a már jelzett R.P. rövidítés után): Ölbej Damascenus Mária, a Boldogságos Szűz Mária rendjének szolgálója, meghalt 40 éves korában 1778. április 14-én. A plébániai halotti anyakönyvből személyéről annyit lehet még megtudni, hogy a szerzetes az *egri* szervita rendházhoz tartozott. Egy 1833-ban kelt tanácsi jegyzőkönyv utalása alapján elképzelhető, hogy Ölbej Damascenust egy, az egri rendház javára végzett adománygyűjtés során érte a halál Jászapátin.

A temetőben még egy műalkotáson olvasható latin felirat: egy kőkereszt talapzatának egyik oldalsó felületén. A klasszicista kőkereszt a kápolnától mintegy száz méternyire, a jobbra elvezető út mentén áll. A források szerint egy korábbi, vihar által ledöntött és darabokra tört kereszt pótlására épült. Erre utal a talapzata homlokzati felületén olvasható, gyakorlatlan kézzel formált, nagybetűs felirat: ANNO 1808 DIK ESZTENDŐBEN RÁKOSI ANTAL MEGUITATA.

Az említett oldalsó felület latin nyelvű felirata szeszélyesen váltakoztatja a kis- és nagybetűket:

Crux Haec
IMPENSIS G. DNI
ADAMI MARK
ERECTA EST
Men: Aug. Die 29
NOSQVeGlorIarI
oportet In CrUCe
DoMInI: IesU Xti
Gal 6: v. 14:

Mint látjuk, a ma látható feliraton nem szerepel a kereszt felállításának évszáma, de az egri érseki levéltárban őrzött iratok és a megyei levéltárban megtekinthető jászapáti városi jegyzőkönyvek tanúsága szerint Márk Ádám, aki előzőleg többször is volt főbíró Jászapátin, 1781-ben állíttatta az eredeti keresztet az akkor még új temetőben. A felirat rövidítésének feloldása: G.DNI=Generosi Domini; Men: Aug=Mensis Augusti; Xti=Christi. Ennek megfelelően a szöveg fordítása: Ez a kereszt nemes Márk Ádám úr költségén emeltetett augusztus hó 29-én, nekünk pedig dicsekednünk kell az Úr Jézus Krisztus keresztjével. A *Gal 6: v.14*: egy bibliai helyre utaló szokásos jelzés; azt fejezi ki, hogy Pál apostolnak a galatákhöz írt leveléből a 6. fejezet 14. versében található a felirat befejező gondolatának a forrása. (A v. a latin *versus* szó rövidítése.) a megjelölt vers egyik mondata így szól: „Én azonban nem akarok mással dicsekedni, mint Urunk, Jézus Krisztus keresztjével.”

Még két szoborról kell szólni, amelynek kapcsán latin felirattal találkozunk. Mindkettő Nepomuki Szent Jánost ábrázolja. Az Európaszerte népszerűvé vált szent prágai érseki helytartó, kiváló hitszónok és IV. Vencel cseh király feleségének a gyóntatója volt. A hagyomány szerint a zsarnok uralkodó, feleségére gyanakodva, a gyónási titok megszegésére akarta rávenni a nagy tisztelnek örvendő papot, és amikor az határozottan visszautasította a képtelen követelést, a király 1393. május 16-án, éjjel a prágai Károly-hídról a Moldva folyóba dobatta felesége gyóntatóját. A gyónási titok vértanúját a nép már akkortól szentként tisztelte; évszázadokkal később, 1729-ben történt szentté avatása azután még szélesebb körben terjesztette el tiszteletét, és fokozta népszerűségét. Alig

van olyan település, ahol szobrával ne találkoznánk, főleg hidak, folyók mentén, kutak közelében, forgalmas utak mellett.

Mindkét jászapáti szobra 1784 óta díszíti a város arculatát. A kettő közül az eredetileg a templom előtti téren Szikszay András városi tanácsos (szenátor) által felállított műalkotás vált ismertebbé, éppen központi elhelyezése miatt. Ez a szobor többször változtatott helyet, (egy időben a templomkerítés jelenlegi lourdesi Mária-szobra helyén is állt), végül a Jászberénybe vezető út melletti Munkácsi téren kapott helyet sok évtizeddel ezelőtt.

Sajnos, mai alakjában csak a talapzat eredeti, a hajdani kedves, népi barokk stílusú, mellékalakokkal gazdagított alkotás helyét – sérülései miatt – 1979-ben egy újabb készítésű, egyszerűbb kivitelű foglalta el. (3. sz kép) Az eredeti talapzaton ma is jól olvasható az újra festett, de régi metszésű latin nyelvű felirat. (Igaz, a festék itt sem követte teljesen pontosan a vésett betűk eredeti helyét.) A felirat a következőkről tudósítja az olvasót:

HONORI DIVI
IOANIS NEPO-
MUCENI HANC
STATUM STA-
TUIT GEN.D.AN-
DREAS SZIKSZ-
AY OPPIDI J-
APATHI SENATOR
1784.

A GEN.D. rövidítés feloldása: *Generosus Dominus*. A felirat fordítása: Nepomuki Szent János tiszteletére ezt a szobrot nemes Szikszay András úr, Jászapáti város tanácsosa állította. 1784. Figyeljük meg, hogy a felirat rögzíti Jászapáti akkori közigazgatási státusát: *oppidum*, magyar megfelelője: mezőváros.

A másik Nepomuki Szent János szobor eredetileg a mai Damjanich (Szentgyörgyi) út és a mostani Gyöngyvirág utca sarkán állt. A szent szoboralakja latin feliratos talapzatra helyezett magas dór oszlopon állt. A felirat szövege:

DIVO JOANNI NEPOM
HANC STATUAM JOAN
NES BAGI CIVIS JÁSZ,

APÁTHI PIO ZELO ERE
CTAM DEDICAVIT
ANNO
1784.

Magyarul: Ezt a kegyes buzgóságból emelt szobrot Nepomuki szent Jánosnak Bagi János jászapáti polgár ajánlotta föl 1784-ben.

Érdekes a szobor sorsa. Kb. negyven évvel ezelőtt útrendezés címén eltávolították eredeti helyéről. A népszerű szentet ábrázoló szoboralak a plébániatemplom kerítése hátsó kapujának egyik oszlopára került (egy régebbi, megrongálódott szoboralak helyére), a fenti, ma is jól olvasható feliratot hordozó talapzat pedig jelenleg a templomkerítés oldalsó kapujának közelében hever.

x

A tárgyalt műalkotások fajtája és sorsa, mint láttuk, igen változatos. A rajtuk látható feliratok „állaga” – kevés kivétellel – nem éppen megnyugtató. Találtunk jó állapotban lévő épületfeliratok mellett szinte olvashatatlant, a szobrok esetében pedig azt tapasztaltuk, hogy a feliratos talapzat és az eredeti szoboralak elkülönült egymástól; a régi sírkövek feliratait a természetes kopás – emberi beavatkozással párosulva – tette nagy részben megfeythetlenné. Az épületek (templom, kápolna) feliratai – egy kivétellel – jól olvashatók ma is, és mindegyikről, (a nagyon nehezen olvashatóról is), szerencsére, nyomtatásban megjelent műveknek vagy kézzel írt feljegyzéseknek köszönhetően megbízható tájékoztatást kapunk.

Elég általános tapasztalat, hogy a különféle létesítményekről való gondoskodás nem mindig terjed ki a szükséges mértékben a rajtuk lévő feliratokra, pedig ezek, mint láttuk, az illető tárgyakon a legfontosabb adatokat közlik, szinte azok „névjegyei”. Az idő múlása, a természeti viszontagságok, a nem mindig szerencsés emberi beavatkozások különösen a latin nyelvű feliratokat teszik sérülékenyekké, vagy éppen megsemmisítik őket. Hiszen az ilyenek „megfeytése”, pótlása körülményesebb, nem mindig vállalt utánjárást, mélyebb szakismeretet igényel. (Azt sem állíthatjuk, hogy a *magyar nyelven* készült feliratok mindig megkapják az elvárható figyelmet és gondosságot.) Mindebből következik, hogy a tárgyalt témakörben bizonyára minden szóba jöhető településen vannak teendőink. Az utóbbi években örvendetesen szaporodó honismereti körök, városvédő egyesületek, társaságok eddigi tevékenysége, ügybuzgósága alapján feltételezhető, hogy a feliratos műalkotások gazdáai (egyházi szervek, önkormányzatok stb.) találnak segítőtársakat az eddigi állapotok javításához. Fel kellene mérni a jelenlegi helyzetet: hol vannak akár magyar, akár latin nyelvű feliratok. Ezek nyilvántartása, „megfeytése”, időnkénti megvizsgálása, karbantartása, a helyi sajtó és egyéb eszközök útján a közvélemény tájékoztatása és megnyerése bizonyára hozzásegítene ahhoz, hogy az egyes

alkotások értékes kiegészítői képesek legyenek szolgálni közvetlen környezetünk értékeinek alaposabb megismerését és megbecsülését.

Képfeliratok:

- 1. sz kép A templom főbejárata
- 2. sz kép Litkey Máté sírfelirata
- 3. sz kép A Szikszay-féle Nepomuki szobor felirata